

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1ο

Η γενιά μας

Η γενιά μας, γενιά του πολέμου και της Κατοχής, έχει ένα ιδιαίτερο γνώρισμα που θα μπορούσε να είναι και προνόμιο. Συνδέει δύο διαφορετικούς κόσμους, δύο εποχές, που αν και η μία διαδέχεται την άλλη, διαφέρουν τόσο πολύ. Η γενιά μας λειτουργεί σαν γέφυρα μεταξύ τους.

Η μια εποχή είναι η παλιά, η ρομαντική, εκείνη που κυλούσε αργά και ήρεμα. Η άλλη είναι η καινούργια, αυτή που εξελίσσεται γοργά, τόσο γοργά που πολλές φορές το μέχρι χθες νέο την επόμενη να είναι ξεπερασμένο. Κινείται με μεγάλη ταχύτητα η σύγχρονη εποχή.

Η γενιά μας έζησε και γνώρισε και τις δύο αυτές εποχές και αυτό της δίνει ένα σημαντικό πλεονέκτημα απέναντι στις άλλες.

Ζήσαμε την φρίκη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τη δυστυχία και την πικρία της γερμανικής Κατοχής. Ζήσαμε όμως και το μεγαλείο του Ελληνικού Έπους στην Αλβανία και την αγαλλίαση της ελευθερίας. Ζήσαμε μεγάλες αλλά και τραγικές στιγμές στην ιστορία αυτού του τόπου.

Είμαστε γενιά των στερήσεων αλλά και της αφθονίας. Και μάθαμε έτσι να εκτιμούμε, να υπολογίζουμε και να σεβόμαστε. Ο πόλεμος και οι στερήσεις μας έκαναν να δεχόμαστε το παραμικρό δώρο με χαρά και ευχαρίστηση. Πολύ πιθανόν, αυτή η συμπεριφορά να οφείλεται και στο δέσιμο και τη συνοχή της οικογένειας, τον σεβασμό στους γονείς και τους μεγαλύτερους και στο ότι οι δάσκαλοι την εποχή εκείνη ήταν και παιδαγωγοί, και μας δίδαξαν όχι μόνον γράμματα, αλλά αρχές και ήθος.

Η γενιά μας γνώρισε τον αραμπά και το κάρρο, αλλά και τα υπερηχητικά αεροπλάνα και τα τούρμπο αυτοκίνητα, το θρυλικό “φανάρι” και την παγωνιέρα αλλά και το ψυγείο με τον καταψύκτη που παράγει παγά-

κια, τον καρρόδρομο, αλλά και τον αυτοκινητόδρομο, την πόστα και τον μουτζούρη, αλλά και τα τρένα εξπρές. Τόν άβακα και την πλάκα αλλά και τις θαυμαστές εφαρμογές της πληροφορικής. Το στυπόχαρτο, το μελανοδοχείο και τον κονδυλοφόρο, αλλά και τα σύγχρονα μέσα γραφής με τις απεριόριστες δυνατότητες. Γνώρισε και τις δύο εποχές έστω κι αν την προηγούμενη την πρόλαβε στα “τελευταία της”, στην εκπνοή της. Γι’ αυτό και η γενιά μας διαφέρει από τις άλλες.

Παιδιά της Κατοχής

Ο χαρακτηρισμός: Παιδιά της Κατοχής, ίσως είναι ο πιο κατάλληλος για τη γενιά μας. Την εποχή εκείνη μόλις είχαμε αρχίσει να συνειδητοποιούμε αυτά που συνέβαιναν γύρω μας.

Όσο κι αν η αντίληψη είναι περιορισμένη στις μικρές ηλικίες, ο πόλεμος είναι τόσο μεγάλη τραγωδία και συμφορά, που δύσκολα μπορεί να αγνοηθεί και να μην καταγραφεί στο παιδικό μυαλό.

Ξετυλίγονται έτσι αλησμόνητες σκηνές και εμπειρίες: Το σφύριγμα της σειρήνας, που μας καλούσε στο πλησιέστερο καταφύγιο προκαλώντας στην αρχή πανικό και όταν πια είχαμε συνηθίσει ένα αίσθημα ανατριχίλας. Ο περίφημος πολυέλαιος που έριξαν οι βρετανοί για να καταυγάσει ο ουρανός της Θεσσαλονίκης και να βλέπουν οι πιλότοι των βομβαρδιστικών που να ρίξουν τις βόμβες τους, ασχέτως αν πολλές έπεσαν στα Λαδάδικα που κόρωσαν σαν δαδί. Η διμοιρία της χωροφυλακής με επικεφαλής τον ανθυπομοίραρχο Σακελλαρίου, που περνούσε από την Βασ. Σοφίας (“Εθνικής Αμύνης”) δημιουργώντας την ευχάριστη ψευδαίσθηση ότι η Ελλάδα ήταν ελεύθερη. Οι Γερμανοί πεταλάδες που σκορπούσαν τον τρόμο στο πέρασμά τους και τα παντζούρια έκλειναν βιαστικά. Η συσκότιση, με τις παλιές εφημερίδες και τις κόλλες χαρτιού στα παράθυρα, για να μη δίνουμε στόχο στα βομβαρδιστικά των συμμάχων. Η απαγόρευση της κυκλοφορίας, όταν όλοι έτρεχαν βιαστικά στα σπίτια τους, για να μην την παραβιάσουν. Ο μοτοσυκλετιστής-αγγελιοφόρος της Organizatoion Todt που σήκωνε την BMW με το καλάθι στις δύο ρόδες καθώς έπαιρνε στροφή, στη γειτονιά μας. Σκηνές και εμπειρίες όπως αυτές και τόσες άλλες, μένουν πάντοτε βαθιά χαραγμένες στο παιδικό μυαλό. Μήπως, ξεχνιέται η ραδιοφωνική εκπομπή του BBC που με τόση λαχτάρα και με χίλιους κινδύνους και προφυλάξεις άκουγαν κρυφά οι μεγάλοι, με την ελπίδα να ακούσουν μια ευχάριστη είδηση, ένα χαρμόσυνο μήνυμα.

Είναι αλήθεια, πως η οικογένειά μου, δεν στερήθηκε τα απαραίτητα στα δύσκολα χρόνια της Κατοχής. Ο αείμνηστος πατέρας μου, Γεώργιος, υφασματέμπορος, πότε μόνος του και πότε με τους συνεταίρους του έπαιρνε λίγη πραμάτεια και πήγαινε στα χωριά του κάμπου, για να πουλήσει λίγο τσίτι ή λίγο κάμποτ και να πληρωθεί σε αυγά, σιτάρι, πουλερικά ή κάτι άλλο. Στα χωριά, οι κατακτημένοι Έλληνες, όλο είχαν και κάτι παραπάνω γιατί η ευλογημένη γη, ακόμη και στον πόλεμο μας δίνει τα αγαθά της.

Πολλές φορές με την οικογένειά μου πηγαίναμε στη Νέα Μηχανιώνα όπου μας φιλοξενούσε ο γαμπρός από αδελφή του πατέρα μου, που ήταν εφημέριος στην εκκλησία της Ευαγγελίστριας. Εκεί μέναμε μια εβδομάδα, πότε περισσότερο. Τους καλοκαιρινούς, πάντως μήνες, μέναμε περισσότερο για να κάνουμε και τα μπάνια μας. Η παραμονή μας εκεί, ήταν πάντοτε μια ευχάριστη παρένθεση. Όχι πως στη Νέα Μηχανιώνα δεν υπήρχαν Γερμανοί. Στο ίδιο το σπίτι που μέναμε, οι Γερμανοί είχαν επιτάξει το ισόγειο, για μια μονάδα εφοδιασμού. Εκεί για πρώτη φορά είδα εκείνα τα τεράστια άλογα που ήταν ή Ουγγαρέζικα ή Βελγικά.

Από την περιστασιακή διαμονή μας στη Νέα Μηχανιώνα, δύο επεισόδια έχουν αποτυπωθεί βαθιά στη μνήμη μου.

Το πρώτο ήταν ένας βομβαρδισμός, μέρα μεσημέρι, από βρετανικά σπιτφάιρ στις γερμανικές οχυρώσεις και τα πυροβολεία στο Μεγάλο Έμβολο-Καραμπουρνού. Οι σκηνές ήταν τόσο ζωντανές και είχαν τέτοια αμεσότητα για μας τους κοντινούς θεατές, που νόμιζε κάποιος ότι μετείχε σε γύρισμα κινηματογραφικής ταινίας.

Το δεύτερο ήταν η βύθιση ενός εμπορικού πλοίου, (γιουγκοσλάβικο είπαν πως ήταν), από συμμαχικό υποβρύχιο, στ' ανοιχτά της Ν. Μηχανιώνας. Μπροστά στα έκπληκτα μάτια όλων μας, το πλοίο κόπηκε στα δύο και βυθίστηκε άψανδρο. Τις επόμενες ημέρες, η όμορφη παραλία, είχε γεμίσει από συντρίμια και τυμπανισμένα πτώματα ναυτικών.

Στη Νέα Μηχανιώνα, είναι αλήθεια, πως δεν μας έλειψε το παραμικρό. Αυγά, κότες, σταφύλια, ψάρια και άλλα αγαθά. Όσο είμασταν εκεί για να μην χάνουμε την επαφή με τα γράμματα στο τοπικό εκπαιδευτήριο, ένας καλός δάσκαλος, δυστυχώς μου διαφεύγει το όνομά του, έκανε στην αδελφή μου και σε μένα μάθημα.

Μια ημέρα πήραμε με τον πατέρα μου το γκαζοζέν λεωφορείο που έκανε το δρομολόγιο Ν. Μηχανιώνα-Θεσσαλονίκη για να έρθουμε στην πόλη. Εκεί στο αεροδρόμιο της Μίκρας, μας σταμάτησε η γερμανική φρουρά

και ο επικεφαλής έδωσε εντολή στους άρρενες ενήλικες επιβάτες να ξεφορτώσουν ένα αεροπλάνο τύπου Γιούνγκερς. Μετά το ξεφόρτωμα που κράτησε κανά δύο ώρες, μας επέτρεψαν να συνεχίσουμε το ταξίδι μας. Τα “τυχερά” της Κατοχής.

Τα περισσότερα παιχνίδια που παίζαμε τότε ήταν απλά, προσιτά, πρόχειρα και κυρίως χωρίς σπουδαία έξοδα.

Το ποδόσφαιρο, η περίφημη “κόντρα”, δεν απαιτούσε ιδιαίτερη άπλα. Δύο εστίες, που τις όριζαν δύο πέτρες ή τα ρούχα μας επάνω στο δρόμο που ήταν ασφαλής μια και σπάνια περνούσε αυτοκίνητο ή άλλο τροχοφόρο και η μπάλλα αρχικά από ράκη και αργότερα από καουτσούκ. Αυτό ήταν όλο. Για κάτι πιο μεγάλο και πιο επίσημο, η μεγάλη αλάνα όπου σήμερα η Ηεlexpo-ΔΕΘ μας εξυπηρετούσε μια χαρά. Για ποδόσφαιρο, προσφέρονταν ακόμη και η πλατεία Ι. Δέλλιου, όταν τα γύρω μαγαζιά ήταν κλειστά.

Μετά μανίας παίζαμε ποδόσφαιρο την εποχή εκείνη. Ήταν το κατ'εξοχήν λαϊκό άθλημα. Σ' αυτό συνέβαλε το γεγονός ότι τα δύο μεγάλα γήπεδα της εποχής του ΠΑΟΚ και του ΗΡΑΚΛΗ, ήταν στην ευρύτερη γειτονιά μας. Όταν δεν είχαμε μαθήματα, εκεί γύρω τριγυρνούσαμε. Ακόμη και τις προπονήσεις παρακολουθούσαμε. Θυμάμαι πως τα αρβυλάκια που μου παρήγγειλαν οι γονείς μου είχαν μπόλικες πρόκες και πεταλάκια, για να αντέχουν και να μην φθείρονται εύκολα.

Για τη σκαλωμαρία στο τραμ αναφέρομαι σε άλλο κεφάλαιο. Παιχνίδια που μπορούν να ενταχθούν στο παίζειν επικινδύνως, ήταν τα περισσότερα κατοχικά. Όπως αυτά με την ασετιλίνη, τα καφούλια και το μαπαρούτι, τα “μακαρόνια”, τα καμμένα όπλα και τις ξιφολόγχες. Όταν εκείνο το τσαλακωμένο κονσερβοκούτι με την ασετιλίνη και τα καφούλια εκτοξεύονταν στον ουρανό ήταν κίνδυνος-θάνατος. Ευτυχώς μας φύλαξε η Θεία Πρόνοια.

Το πατίνι, που δειλά-δειλά κάνει την επανεμφάνισή του, την εποχή εκείνη υποκαθιστούσε, κατά κάποιο τρόπο, το ποδήλατο. Και ήταν απλό στην κατασκευή. Δύο ρουλεμάν, ένα τιμόνι, ένα μαδεράκι και ένας μεντεσές, και ήσουν κάτοχος ρόδας. Μετά, τον λόγο είχαν η ισορροπία και τα πόδια. Πρόδρομος του πατινιού ήταν το κατρακύλι. Ένα στεφάνι βαρελιού, ένα ξύλο στο χέρι για να το κυλάς και μετά τρεχάλα.

Πολύ αγαπητό ήταν και το παιχνίδι με τις μπίλλιες. Μπίλλιες χρυστάλλινες, πολύχρωμες, φανταχτερές, “σαλτάκια” από μάρμαρο-τσιμέντο και τα κουϊνάκια από πηλό. Το κρυφτό, το κυνηγητό, η “μακριά γαϊδού-

ρα”, το “μπιρλαμπί”, ο μπίκος, ή τσελίκα-τσομάκα. Τέλος, ο καραγκιόζης που παιζόταν στη γειτονιά από παιδιά. Ένα τεντωμένο σεντόνι, ένα φως ή ένα κερί και οι γνωστές παραδοσιακές φιγούρες. Ο Καραγκιόζης, ο Μπάρμπα-Γιώργος, ο Χατζηαβάτης, ο Νόνιος, ο Σταύρακας, ο Ομορφονιός, τα Κολλητήρια. Πολλές φορές υπήρχε και ένα συμβολικό εισιτήριο.

Παιχνίδια, πρόχειρα, απλά που όμως τις ώρες τηςσχόλης μας διασκέδαζαν αφάνταστα. Παιχνίδια της εποχής.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2ο

Η γειτονιά μας

Από τη γειτονιά που πέρασε τα παιδικά χρόνια, ο άνθρωπος συνήθως έχει τις πιο έντονες αναμνήσεις. Όταν μάλιστα συνδέεται με χρόνια κρίσιμα και δραματικά, τότε οι αναμνήσεις τον συνοδεύουν σ' όλη τη ζωή του.

Η γειτονιά μου στο Συντριβάνι, οδός Ντ' Εσπερέ, είχε όλα τα στοιχεία και χαρακτηριστικά της παλιάς γειτονιάς, που ήταν πραγματικό κύτταρο της κοινωνίας. Διώροφα σπίτια, δενδροστοιχίες, ηρεμία, ανθρώπους που συνδέονταν με ειλικρινείς σχέσεις, που νοιάζονταν ο ένας για τον άλλο. Οι γείτονες είχαν τότε ένα διαφορετικό δέσιμο. Πρώτα απ' όλα ήταν γνωστοί μεταξύ τους. Οι περισσότεροι ήταν και φίλοι. Τί διαφορά με το σήμερα! Δεν υπήρχαν αποστάσεις. Το πρόβλημα του ενός ήταν πολλές φορές και πρόβλημα του άλλου. Η πιο σημαντική πιστοποίηση αυτής της πραγματικότητας ήταν τότε η πρωινή και τότε η βραδυνή, πιο συνηθισμένη, συγκέντρωση, με καρέκλες και скаμνάκια, τη μία στην εξώπορτα του ενός και την άλλη στου άλλου για κουβεντούλα, κουτσομπολιό, κυρίως όμως για συντροφιά και παρέα. Είναι μια λεπτομέρεια που λείπει πολλά για τις σχέσεις των γειτόνων την εποχή εκείνη.

Στη χάση και την φέξη περνούσε και κάποιο αυτοκίνητο. Και μια τέτοια διέλευση αποτελούσε γεγονός. Το αυτοκίνητο που περνούσε πιο συχνά ήταν η υδροφόρος του Δήμου Θεσσαλονίκης, η γνωστή “ποτιστήρα”, που κατάβρεχε το καλοκαίρι τους δρόμους για να δροσίσει, αλλά κυρίως για να καταλαγιάσει η σκόνη, κυρίαρχο τότε στοιχείο στους δρόμους της πόλεως. Η “ποτιστήρα” είχε την τιμητική της και στα γήπεδα ποδοσφαίρου. Λίγο πριν τον αγώνα έμπαινε μέσα και κατάβρεχε τον χωμάτινο αγωνιστικό χώρο για ευνόητους λόγους. Την “ποτιστήρα” εκτός από τον ο-

δηγό και το συνοδό, όταν εμφανίζονταν στα γήπεδα, συνόδευαν και κάποιοι επιτήδριοι, που παρίσταναν τους βοηθούς των συνοδών ώστε να μπουν “τζάμπα” στο γήπεδο. Έτσι, πολλές φορές η “ποτιστήρα” εμφανίζονταν στο γήπεδο “κατάφορτη” και οι φύλακες στην είσοδο άλλοτε την πάθαιναν και άλλοτε έδιωχναν τους άσχετους. Η επινοητικότητα του Έλληνα δεν έχει όρια.

Χαρακτηριστικό σημείο της γειτονιάς μου ήταν το ιατρείο του Δήμου, που δέσποζε στην περιοχή γιατί ήταν σε υπερυψωμένο σημείο στην αρχή της οδού Ντ’ Εσπερέ. Κάτω στο επίπεδο του δρόμου ήταν τα “ουρητήρια” του Δήμου, όπου τις Κυριακές το απόγευμα μετά το ματς «ανακουφίζονταν» χιλιάδες φίλαθλοι, καθώς κατηφόριζαν από τα γήπεδα του ΠΑΟΚ στο Συντριβάνι, δίπλα στο Άσυλο του Παιδιού και του Ηρακλέους, πιο ψηλά προς την Ευαγγελίστρια.

Το καφενείο του Μήττα στο Συντριβάνι με το μεγάλο κήπο του χρυσίμεινε και ως τόπος πλειστηριασμών. Εκεί το απόγευμα της Κυριακής συγκεντρώνονταν όσοι δεν πήγαιναν στο γήπεδο, όμως από αλληλεγγύη, μόλις άκουγαν τη γνωστή κραυγή “γκολ” από το γήπεδο του ΠΑΟΚ, ξεσπούσαν και αυτοί σε πανηγυρισμούς.

Το ποδηλατάδικο του Σωτήρη Παλαιόπουλου στην οδό Πολωνίας τότε, πρώην Κισσάβου, αργότερα Πρίγκιπος Νικολάου και σήμερα Αλεξάνδρου Σβώλου – μανία που έχουμε εμείς οι Έλληνες να αλλάζουμε τις ονομασίες των οδών – ήταν το σημείο αναφοράς και συνάντησης για τα παιδιά της ευρύτερης γειτονιάς. Το ποδηλατάδικο ήταν δίπλα στο τμήμα Τροχιάας Κινήσεως, που στεγάζονταν στο κτίριο της οικογένειας Βασιλικού.

Εκεί, μαζευόμασταν το μεσημέρι μετά το σχολείο, όχι για να νοικιάσουμε ποδήλατο, αυτό γίνονταν τις Κυριακές, αλλά για να μας στείλει ο συμπαθής ποδηλατάς στο σπίτι του στην Αγία Φωτεινή, σήμερα ΔΕΘ-Πανεπιστήμιο, να του φέρουμε το μεσημεριανό φαγητό. Όλη η υπόθεση ήταν η τζάμπα ποδηλατάδα. Και για να μην υπάρχουν παράπονα ο καλόγνωμος κυρ-Σωτήρης μας έστελνε εκ περιτροπής. Άλλωστε όλα τα παιδιά, είμασταν “καλοί πελάτες”. Τις Κυριακές βέβαια τα πράγματα ήταν πολύ διαφορετικά. Νοικιάζαμε ποδήλατο με την ώρα, αλλά με το διαθέσιμο χαρτζιλίκι. Μόλις ανεβαίναμε στο ποδήλατο φωνάζαμε, κυρ-Σωτήρη “κράτα ώρα”, και μόλις επιστρέφαμε, “κόψε ώρα”. Στο ενδιάμεσο περνούσαμε από το ποδηλατάδικο και ρωτούσαμε: “Πόσο θέλω ακόμα;”, ή “κυρ-Σωτήρη έγινε;” (η ώρα δηλαδή). Φρασεολογία ποδηλατάδικη. Το ευ-

τύχημα για μας τα παιδιά ήταν πως εκείνη την εποχή, τα λιγοστά αυτοκίνητα που κυκλοφορούσαν δεν αποτελούσαν σοβαρό κίνδυνο.

Η ασφαλτόστρωση της οδού Βασιλίσσης Σοφίας (σήμερα Εθνικής Αμύνης), ήταν γεγονός για τη γειτονιά μας. Στο λείο οδόστρωμα τώρα το πατίνι, ρολάριζε άνετα και με ταχύτητα φθάνοντας πολλές φορές, μέχρι την αρχή της οδού στη Λέσχη Αξιωματικών Φρουράς Θεσσαλονίκης και την Εταιρεία Μακεδονικών Σπουδών. Η επιστροφή βέβαια ήταν άλλη υπόθεση.

Το καφενείο “Παρθενών” στη γωνία των οδών Βασ. Σοφίας και Ντ’ Εσπερέ ήταν αυτό που δέσποζε στη γειτονιά. Στο δροσερό και ευχάριστο κήπο του, οι θαμώνες απολάμβαναν τον καφέ τους που ψήνονταν στη χόβολη αλλά και την πρέφα τους στα παραδοσιακά τραπεζάκια με την μαρμάρινη επιφάνεια. Δίπλα ακριβώς ήταν το παρκάκι του Δήμου. Ένας μικρός αλλά σημαντικός πνεύμονας πράσινου, που αργότερα ως δια μαγείας, εξαφανίστηκε.

Δέκα μέτρα πιο κάτω επί της Βασ. Σοφίας, ήταν η περίφημη ταβέρνα “Οι Λεχρίτες” που φημίζονταν για τους μεζέδες, το καλό κρασί και το γραφικό περιβάλλον – κήπος, λουλούδια, πράσινο. Κάθε χρόνο γίνονταν παραδοσιακό γλέντι, κάτι που συνεχίζεται και σήμερα, με βωμολοχίες, αισχρολογίες και αθυροστομίες. Ανάμεσα στο καφενείο και την ταβέρνα ήταν το ψιλικατζίδικο του κυρ-Βασίλη, ενός καλόγνωμου ανθρώπου, φανατικού εργένη όπως έμαθα αργότερα.

Πιο πάνω αριστερά πριν βγούμε στο Συντριβάνι, δίπλα στο καφενείο του Μήττα, ήταν η κοσμική ταβέρνα “τα όρνια” του Αθανασίου Κριάρα. Σπεσιαλιτέ το αρνάκι στη σούβλα, το κοκορέτσι, ο γύρος που σκορπούσε γαργαλιστικές μυρωδιές στη γειτονιά τα βράδια. Στην ταβέρνα εμφανίζονταν και μουσικό συγκρότημα, με ένα-δύο επαγγελματίες μουσικούς που πλαισίωναν ερασιτέχνες. Ένας από τους τελευταίους ήταν και ο τσαγγάρης της γειτονιάς που έπαιζε “μαράκες” και “ξυλάκια”. Εμείς, βέβαια τα παιδιά στη γαλαρία, σπάζαμε πλάκα.

Απέναντι ήταν το πρατήριο καυσίμων του Λαδόπουλου που λειτουργούσε με σήμα αρχικώς της Socony Vacuum και αργότερα της Shell, με χειροκίνητες την εποχή εκείνη αντλίες που έβγαζαν την πίστη στον χειριστή, για να γεμίσει τις φιάλες και να δώσει βενζίνη.

Λίγο πιο κάτω ήταν το συγκρότημα της Καταδίωξης, όπου αρχικώς εγκαταστάθηκαν πολεμοπαθείς και μετά ανταρτόπληκτοι.

Στην πλατεία Συντριβανίου εκεί όπου σήμερα η είσοδος της HELEXPO-

ΔΕΘ, επάνω σ' ένα ύψωμα, κάτι σαν γήλοφος, ήταν το Παράρτημα του Γ' Γυμνασίου Θηλέων. Απέναντι, στην οδό Αγγελάκη ήταν τα “Αγγελάκια” μια σειρά από διώροφα σπίτια, όπου οι γυναίκες ασκούσαν το αρχαιότερο επάγγελμα στον κόσμο.

Στην οδό Ντ' Εσπερέ, λίγο πιο κάτω από το Σχολείο μας στον πάνω όροφο μιας διώροφης κατοικίας, στεγάζονταν η Φιλαρμονική του Δήμου. Όποτε γίνονταν πρόβα η γειτονιά πλημμύριζε από όμορφες μελωδίες και εμβατήρια.

Η Πλατεία Ιωάννου Δέλλιου

Το άλλο κομμάτι της γειτονιάς ήταν η Πλατεία “Ιωάννου Δέλλιου”. Η άπλα της και η απουσία αυτοκινήτων την έκαναν ιδανική για κόντρα στο ποδόσφαιρο, αλλά και για προπόνηση. Αν μπορούσαν μόνο να μιλήσουν, τα στόρια των μαγαζιών της πλατείας. Σουτ βολέ, μυταρώνες, σέντρες και τα συναφή.

Στην πλατεία δέσποζαν τα μέγαρο του δικηγόρου Νικ. Δερεχάνη, του Παγώνη του Παπάτσα. Το μέγαρο Δερεχάνη κατά την Κατοχή είχε επιταχθεί από τους Γερμανούς που είχαν εγκαταστήσει εκεί την υπηρεσία Organization Todt του μηχανικού. Το υπόγειο το είχαν διαμορφώσει σε καταφύγιο, το μεγαλύτερο και πιο άρτια οργανωμένο στα Βαλκάνια, με τηλεφωνικό κέντρο, ηλεκτρογεννήτρια, ένα πραγματικό φρούριο. Όμως, το είχαν για δική τους χρήση και δεν επέτρεπαν την είσοδο στους Έλληνες κατά τη διάρκεια βομβαρδισμού. Πριν από τον πόλεμο, το υπόγειο λειτούργησε ως εντευκτήριο του Α.Σ. “Μελιτεύς” και της ΕΟΝ του Ιωάν. Μεταξά.

Ιδιοκτήτης του καφενείου της πλατείας ήταν ο Δημ. Κατσανός. Ο γιός του Γιώργος συνεχίζει την οικογενειακή επαγγελματική παράδοση.

Στην Πλατεία λειτουργούσαν και τα επιπλοποιεία των Τσαβδαρίδη-Χρυσούλη και Ν. Μαργαρίτη.

Η Πλατεία “Δέλλιου” και η ευρύτερη γειτονιά – οδός Βασ. Σοφίας – θα μπορούσε να χαρακτηριστεί πιάτσα καταστημάτων με είδη στρατού πιλοποιεία και ραφεία, κάτι που συμβαίνει και σήμερα. Ανάμεσά τους ο Δρακόπουλος, ο Σταματελάκης, ο Φρουζάκης, ο Παλιούδης, ο Ζαρούχας.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3ο

Οι γείτονες

Στη γειτονιά μου ζούσαν άνθρωποι απλοί, οικογενειάρχες, καλόκαρδοι και καταδεκτικοί. Την εποχή εκείνη η γειτονιά λειτουργούσε ως πυρήνας της κοινωνίας. Υπήρχε δέσιμο, υπήρχαν σχέσεις ανάμεσα στους γείτονες. Γι' αυτό και με τις άλλες γειτονιές εκτός από αγώνες ποδοσφαίρου γίνονταν και ... πετροπόλεμοι.

Στην αρχή της οδού Ντ' Εσπερέ, ήταν το ραφείο του Αρμενάκ Σεφεριάν και του υπέργηρου θείου του. Το μόνιμο παράπονο του συμπαθούς ράφτη ήταν όταν παίζαμε “κόντρα” και οι υποτυπώδεις βιτρίνες του ραφείου του κινδύνευαν από το τόπι μας. Συχνά, το βραδάκι, μετά το τέλος της δουλειάς, ο Αρμενάκ έστελνε τα παιδιά της γειτονιάς στην ταβέρνα της οδού Πολωνίας απέναντι από την τροχαία, να πάρουν δύο δραχμές τσίρους, δύο δραχμές ελιές και μια δραχμή ψωμί, για να απολαύσουν με το θείο του το ουζάκι τους.

Οι απολαύσεις της ζωής εκείνη την εποχή ήταν μικρές και καθημερινές. Οι άνθρωποι ικανοποιούνταν, με το παραμικρό, γιατί είχαν ζυμωθεί με τις στερήσεις. Ήταν ολιγαρκείς, ίσως γιατί δεν υπήρχαν έντονες προκλήσεις, αλλά ούτε και περιθώρια για κάτι διαφορετικό.

Αλλεπάλληλοι πόλεμοι, διωγμοί, προσφυγιά, περιπέτειες, αγώνας επιβίωσης, που να βρει κάποιος το κουράγιο να ξεφύγει από την καθημερινότητα.

Η κυρία Κούλα Σιώπη, ήταν μια ξεχωριστή παρουσία στη γειτονιά. Ήταν δημοδιδασκάλισσα και δίδασκε σε κάποιο δημοτικό σχολείο στην περιοχή της Αγίας Τριάδος. Εγκάρδια και φιλική, ως εκπαιδευτικός, αγαπούσε όλα τα παιδιά και μάλιστα μας βοηθούσε με τα μαθήματά μας όταν είχαμε ανάγκη. Ζούσε με την σεβάσμια μητέρα της.

Στον επάνω όροφο του ίδιου σπιτιού έμεναν οι οικογένειες Τζιώτζου με τα παιδιά τους Τάκη, Γιώργο, Κατίνα και Χρήστο. Αν θυμάμαι καλά διατηρούσαν εδωδιμοπωλείο κάπου στη Λεωφόρο Στρατού.

Ο Δημ. Κεχαγιόπουλος με την οικογένειά του έμενε ακριβώς δίπλα μας στο ισόγειο. Ήταν αυτοκινητιστής. Με το γιό του Νίκο, οικονομολόγο-φοροτεχνικό αργότερα, συνηθίζαμε να πηγαίνουμε “βόλτα” με τα λεωφορεία της εποχής, μια και το “ελευθέρας” που είχε λόγω της ιδιότητας του πατέρα του μας έδινε τη δυνατότητα της δωρεάν μετακίνησης. Μάλιστα διαλέγαμε μεγάλες διαδρομές όπως Χαριλάου-Παλαιός Σιδηροδρομικός Σταθμός για μεγαλύτερη διάρκεια “βόλτας”. Εκεί στο τέρμα απολαμβάναμε ένα σιρόν – νερό με ανθρακικό – πολύ του συρμού την εποχή εκείνη. Κατά τη διάρκεια της Κατοχής, ο Δημ. Κεχαγιόπουλος είχε ένα μικρό φορτηγό αυτοκίνητο γκαζοζέν.

Στον επάνω όροφο έμεναν ο δικηγόρος Επαμεινώνδας Σαμακίδης και η εξαδέλφη του Ρόζα.

Η οικογένεια Αργυράκη ξεχώριζε επίσης στη γειτονιά. Η Μαίρη Αργυράκη, ψηλή ξανθιά, ήταν ερυθροσταυρίτισσα. Με την εντυπωσιακή στολή της εθελόντριας αδελφής νοσοκόμου και το αρχοντικό παράστημά της, ήταν η προσωποποίηση της αρετής και της καλωσύνης. Οι αδελφοί της Κλέαρχος και Τάκης, διατηρούσαν το ομώνυμο πιλοποιείο-στιλβωτήριο στο Συντριβάνι.

Ο Δημ. Γκούμας, κυρ-Μήτσος για μας τα παιδιά, ήταν ιδιοκτήτης καφενείου στην Βασ. Σοφίας. Ο γιός του Νίκος, που υπηρέτησε στη Χωροφυλακή, συνέχισε την οικογενειακή δραστηριότητα διευθύνοντας το καφενείο “Ζάππειον” μέχρι πρότινος.

Η οικογένεια Τσουλουφίδη ήταν καπνεργάτες. Η κόρη τους Αριστούλα, αργότερα εγκαταστάθηκε στην Αμερική όπου και έκανε οικογένεια.

Ο Φώτης, λίγο πιο δίπλα, ήταν υπαξιωματικός και υπηρετούσε στη στρατιωτική μουσική. Έπαιζε τρομπόνι. Η οικογένεια είχε δύο παιδιά. Τον Γιαννίκο και τον Γιωργάκη.

Μια από τις πιο κομψές και εντυπωσιακές παρουσίες στη γειτονιά ήταν η Κική Φυσικοπούλου, αδελφή του Τάκη Φυσικόπουλου, γνωστού ποδοσφαιριστή του Άρη της εποχής εκείνης.

Στο συγκρότημα της Καταδίωξης, μεταξύ άλλων, έμενε και η οικογένεια Κώττα που είχε πέντε παιδιά. Τον Βασίλη, τον Γρηγόρη, τον Τάκη, την Φωτεινή και τη Χρυσάνθη.

Πιο κάτω από το σχολείο μας, στο όμορφο δώροφο με το προκήπιο γωνία Ντ' Εσπερέ και Διαλέτη, έμεναν οι οικογένειες Αιγυπτιάδου - ανώτερου τραπεζίτου, Αγαθοκλή - φαρμακοποιού και Ταβλίκου - ιδιωτικού υπαλλήλου. Ο Κώστας Αιγυπτιάδης και η αδελφή του Έφη, -πολύ συμπαθητική παρουσία- ήταν και συμμαθητές και φίλοι. Το ίδιο και ο Γιώργος Αγαθοκλής που συνέχισε την οικογενειακή παράδοση στο φαρμακείο

Το μέγαρο Δερεχάνη, μετά την προσθήκη τριών ορόφων.

τους απέναντι από τη Σχολή Ευκλείδη. Ο Γεώργιος είχε αδελφή την Πανδώρα. Ο θαυμάσιος αυτός φίλος με το σπάνιο χαρακτήρα άφησε τον κόσμο πολύ νέος, πριν από χρόνια. Η οικογένεια Ταβλίκου είχε τρεις κόρες. Την Άννα, φίλη και συμμαθήτρια της αδελφής μου Καίτης, τη Σωτηρία και τη Μαρία.

Ακριβώς απέναντι, επί της Διαλέτη, έμενε η οικογένεια Πανέρα στην οποία ανήκε το ομώνυμο μηχανουργείο. Τα παιδιά τους ήταν ο Τάκης πολύ αγαπητός φίλος και η Κική, ίσως η πιο όμορφη παρουσία στη γειτονιά μας. Πραγματική κοκέτα.

Η οικογένεια Καραπιπέρη έμενε στο κόκκινο σπίτι, ένα εντυπωσιακό διώροφο που είχε αγαλματίδια και άλλα στοιχεία για διάκοσμο. Ήταν το τελευταίο σπίτι στο τετράγωνο. Ακολούθησε η Πλατεία ΧΑΝΘ αδιαμόρφωτη και χωμάτινη τότε, όταν η οδός Τσιμισκή, ασφαλοστρωμένη και διαμορφωμένη “τελείωνε” στη Διαγώνιο. Λίγο πιο κάτω από το κόκκινο σπίτι ήταν η αποθήκη του Δήμου όπου στάθμευαν υδροφόρες, αυτοκίνητα και κάρρα αποκομιδής απορριμμάτων και οι νεκροφόρες για τους φτωχούς και απόρους.

Τα παιδιά της οικογένειας Καραπιπέρη, ο Αντώνης, ο Φίλιππος και ο Μανώλης, ιδιαίτερα οι δύο πρώτοι, ήταν φοβερά επιδέξιοι στις γκαζιές και συνήθως μας κέρδιζαν. Ήταν βέβαια και μεγαλύτεροί μας.

Απέναντι, στη γωνία των οδών Βασ. Σοφίας και Πολωνίας ήταν το καπνοπωλείο-φιλικατζίδικο του Γρηγόρη, που μάλιστα έμενε επάνω στην ίδια οικοδομή. Ο Γρηγόρης ήταν ένας λεβεντάνθρωπος, όπου εμείς τα παιδιά μαζεύομασταν στο μαγαζί του για να αγοράσουμε χαρτικά, χαλκομανίες, γκαζιές και μπίλλιες, σοκολάτες και χαρταετούς και ό,τι άλλο βλέπαμε με δέος. Κάποτε ο Γρηγόρης στρατεύθηκε. Ο εμφύλιος πόλεμος, ήταν σε εξέλιξη. Τον επέλεξαν για την ΕΣΑ, σήμερα Στρατονομία, όπου πήρε την ειδικότητα του αγγελιοφόρου-μοτοσυκλετιστή. Ο λεβέντης εκείνος άνθρωπος, ο τόσο φιλικός με τα παιδιά, πρόσχαρος και γελαστός, έμελλε να είναι από τα θύματα του εμφυλίου, όταν η μοτοσυκλέτα του “πάτησε” σε νάρκη ενώ εκτελούσε υπηρεσία. Θρήνος και θλίψη στη γειτονιά για το χαμό του.

Στην Πλατεία “Ιωάννου Δέλλιου” και τους γύρω δρόμους έμεναν ο Βύρων Σπάρτσης, γιατρός παθολόγος σήμερα, νέος με ηγετικές ικανότητες, αρχηγός της παρέας, ο Γιώργος Βούζιος, γόνος στρατιωτικής οικογένειας, αργότερα Γενικός Αρχίατρος, ο Νίκος Μπρανίκας, που διατηρούσε

ραφείο στο ισόγειο του κτιρίου Παγώνη, οι αδελφοί Κανταρτζή, ο Νίκος, ο Μιχάλης και ο Μάκης, οι αδελφοί Τσαούση. Ο Μιχάλης Κανταρτζής και ο Λευθέρης Τσαούσης που διακρίθηκαν στο μπάσκετ με την ομάδα του ΠΑΟΚ. Οι αδελφοί Παγώνη, ο Γιάννης χημικός-μηχανικός, ο Νίκος αρχιτέκτων, η Σούλα που παντρεύθηκε το γνωστό ποτοποίο Βαγγέλη Πρεβεδουράκη. Ακόμη ο Κώστας Κριάρας, διευθυντής σχολής ξένων γλωσσών, ο Τάκης Μόκας, υδραυλικός, που μας άφησε τελευταίως, πειραχτήρι και

Ο Νίκος Δερεχάνης.

άνθρωπος με χιούμορ, ο Σωτ. Παντζίδης, δεξιότηχης στη μπάλλα, που ξενητεύθηκε στην Αυστραλία και έφυγε πρόσφατα, η Ιωάννα Μανδαλέρη, ο Γιώργος Κατσανός, που διατηρεί το καφενείο στην Πλατεία. Ο Κατσανός είχε πάθος με τη γυμναστική και την άρση βαρών. Η ταράτσα, στο σπίτι του ήταν ένα μικρό γυμναστήριο με βάρη, αλτήρες, κορίνες και άλλα σύνεργα.

Το σπίτι μας

Το διώροφο σπίτι που μέναμε στην αρχή της οδού Ντ' Εσπερέ δίπλα στο Ιατρείο του Δήμου, το μοιραζόμασταν τρεις οικογένειες και ένας εργένης. Στον επάνω όροφο που έμενε η οικογένειά μου, ένα δωμάτιο κρατούσε ο Γεώργιος Πέττας, ανώτερος τελωνειακός υπάλληλος, που συχνά φιλοξενούσε και τον αδελφό του Αντώνη Πέττα, μοίραρχο τότε της Χωροφυλακής, που αργότερα έφθασε στον βαθμό του ταξίαρχου και υπηρέτησε ως διευθυντής στο Υπουργείο Δημοσίας Τάξεως. Θαυμάσιοι άνθρωποι και πολύ φιλικοί. Κατάγονταν από τη Ζάκυνθο. Στις δύσκολες όσο και πονηρές ημέρες της Κατοχής και της μεταπολεμικής περιόδου μαζευόμασταν στο σαλόνι, όπου οι μεγάλοι μιλούσαν για την κατάσταση και εμείς τα παιδιά ακούγαμε με προσοχή.

Στον πρώτο όροφο, έμενε η Δροσή Τσακίρη, χήρα, με τις δύο κόρες της, την Ειρήνη που ήταν παντρεμένη με τον ενωμοτάρχη Βασίλη Κωτσιόπουλο που υπηρετούσε στο Τμήμα Τροχαίας Κινήσεως και τα τρία παιδιά τους και τη Δέσποινα, που ήταν παντρεμένη με τον ενωμοτάρχη Δημήτριο Μπάκα και την κόρη τους. Ο Δημήτριος Μπάκας είχε πάρει μέρος στη μάχη του Σκρά και είχε παρασημοφορηθεί επ' ανδραγαθία. Τα καλοκαίρια, η Ειρήνη και η Δέσποινα μαζί με τα παιδιά τους έπαιρναν και μας και πηγαίναμε στην Περαία για μπάνιο.

Η οικογένεια Δερεχάνη

Ξεχωριστή παρουσία στη γειτονιά μας είχε η οικογένεια Δερεχάνη, που έμενε στο ομώνυμο μέγαρο. Ο Νίκος Δερεχάνης έγκριτος νομικός, που είχε την ατυχία να χάσει την όρασή του, κατάγονταν από την Αμπελιώνα της Ολυμπίας, γόνος ιστορικής οικογένειας αγωνιστών του 1821. Ήρθε στη Θεσσαλονίκη την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων και πήρε μέρος ως έφεδρος αξιωματικός. Παντρεύθηκε τήν Κούλα, κόρη του Στρατηγού της Χωροφυλακής Πανουσόπουλου και απέκτησε δύο κόρες, τη